

УДК 378.147:81`25

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

©Зеленська О. М.

Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Інформація про автора:

Зеленська Олена Миколаївна: ORCID 0000-0002-0879-156X; helen_zee@ukr.net; кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов; Харківський університет Повітряних сил імені Івана Кожедуба; вул. Сумська, 77/79, м. Харків, 61023, Україна

Уточнено суть поняття професійної компетентності майбутнього перекладача технічної літератури як його мотиваційної, когнітивної, діяльнісної, особистісної готовності здійснювати ефективний обмін інформацією в технічній галузі. Проаналізовано можливості та запропоновано шляхи використання сучасних педагогічних технологій у процесі формування професійної компетентності майбутніх перекладачів технічної літератури.

Ключові слова: перекладач, інформація, технічна література, технічний переклад, професійні компетенції, сучасні педагогічні технології, комп'ютерний словник, електронний глосарій, машинний переклад.

Зеленская Е. Н. Формирование профессиональной компетентности будущих переводчиков технической литературы

Уточнено суть понятия профессиональной компетентности будущего переводчика технической литературы как его мотивационной, когнитивной, деятельностной, личностной готовности осуществлять эффективный обмен информацией в технической области. Проанализированы возможности и предложены пути использования современных педагогических технологий в процессе формирования профессиональных компетенций будущих переводчиков технической литературы.

Ключевые слова: переводчик, информация, техническая литература, технический перевод, профессиональные компетенции, современные педагогические технологии, компьютерный словарь, электронный глоссарий, машинный перевод.

O. Zelenska. "Formation of Professional Competence of Future Interpreters of Technical Literature"

The essence of the notion of professional competence of future interpreters of technical literature as his/her motivating, cognitive, activity and personality readiness to carry out an efficient information exchange in the technical field has been specified. The possibilities and ways of using modern pedagogical technologies in the process of formation of professional competence of future teachers of technical literature have been analysed and proposed respectively.

Key words: interpreter, information, technical literature, technical translation, professional competences, modern pedagogical technologies, computer dictionary, electronic glossary, machine automatic translation.

Постановка проблеми. Сучасне життя характеризується поширенням міжнародних зв'язків у різноманітних сферах діяльності: культурній, науково-технічній, інженерній та інших. Зазначене актуалізує проблему якісної підготовки майбутніх перекладачів технічної літератури.

Комплексний характер професійної діяльності перекладача технічної літератури зумовлює його різноманітну професійну підготовку, невід'ємними компонентами якої є філологічна, соціокультурна, психолінгвістична, педагогічна, інформаційно-технічна. Зазначені компоненти професійної підготовки є основою формування професійної компетентності перекладача технічної літератури.

Проте проблема теоретичного обґрунтування та практичного запровадження технології формування професійної компетентності майбутніх перекладачів технічної літератури ще не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Загальні питання професійної підготовки та діяльності перекладачів розкриті в наукових працях О. Мартинюк, Г. Мирам, І. Сімкової. Проблеми, що стосуються формування професійної компетентності перекладачів, є в фокусі досліджень А. Гурвич, М. Орел, О. Чередніченко. Особливості набуття фахової освіти майбутніми перекладачами технічної літератури вивчали Є. Пизіна, Д. Вишняускене, Ж. Лечицька.

Тож компетентнісний підхід до вирішення теоретичних і практичних питань професійної підготовки майбутніх перекладачів представлений у науковій літературі досить широко. Проте бракує досліджень, у яких основні положення компетентнісного підходу знайшли б практичну реалізацію в межах технологічного підходу до фахової підготовки майбутніх технічних перекладачів.

Мета статті полягає в уточненні сутності, змісту і технологій формування професійної компетентності майбутніх перекладачів технічної літератури.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне обґрунтуванню технології формуванню професійної компетентності передувати аналіз змісту професійної діяльності майбутніх перекладачів технічної літератури, що й визначає структуру професійної компетентності. Так, нормативні основи формування професійної компетентності майбутнього перекладача технічної літератури, зокрема стандарти мовної компетенції, комунікативних знань і вмінь перекладача закладено у документі «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, навчання, оцінювання» (2001 р.).

У науковій літературі професійну компетентність трактують як сукупність комунікативних, організаторських умінь фахівця (В. Сластьонін), поінформованість, обізнаність професіонала (О. Мельничук). Одним із провідних факторів успішної фахової діяльності вчені вважають особистісний аспект професійної компетентності (Ю. Кулюткін, В. Сухомлинський). З. Підручна виокремила такі складові професійної компетентності перекладача, як лінгвістична (лексична, граматична, семантична), професійно-комунікативна (дискурсивна), соціально-психологічна, спеціальна, наочна, країнознавча, творча, дослідницька компетенції, а також професійно-значущі особистісні якості перекладача.

У визначенні суті та структури професійно-перекладацьких компетентності зарубіжні науковці виокремлюють такі важливі складові, як предметна компетенція (subject matter), тематична компетенція (thematic competence). Зазначені компетенції забезпечуються наявністю знань у сфері майбутньої професійної діяльності (subject matter knowledge), декларативних знань (declarative knowledge) стосовно кон'юнктури ринкових послуг, процесуальних знань (procedural knowledge) про особливості професійного перекладу. За стандартами міжнародного проекту «Європейський магістр перекладу» професійними компетенціями перекладача є мовна, міжкультурна, інформаційно-пошукова, тематична, технологічна [1; 2; 3].

На думку вітчизняних науковців, професійна компетентність перекладача включає такі компетенції: мовну, текстотвірну, комунікативну, особистісну, професійно-технічну. Так, мовна компетенція передбачає знання системи, норм, правил, лексики та граматики вихідної та цільової мов. Текстотвірна компетенція полягає у здатності продукувати аутентичні тексти на основі мовних одиниць і мовних висловлень. Комунікативна компетенція передбачає вміння адекватно транслювати та засвоювати іншомовну інформацію, комунікативно-функціональну еквівалентність текстів оригіналу та перекладу. Особистісну готовність до перекладацької діяльності забезпечують ерудованість, добра пам'ять, необхідні якості мислення (гнучкість, обачність, широта, критичність), здатність до самоосвіти, саморозвитку. Технічна компетенція інтегрує знання, вміння та навички, необхідні для виконання певного виду діяльності.

Дослідник М. Орел вважає, що формування професійної компетентності перекладача повинно бути спрямоване на забезпечення таких основних функцій, як-то: письмова та усна комунікація у певних сферах діяльності; застосування сучасних методів збирання та оброблення інформації, використання глобальних інформаційних мереж, автоматизованих пошукових систем, електронних баз даних, глосаріїв та довідників, проведення наукових досліджень у сфері професійної діяльності. На думку дослідника, структуру професійної компетенції перекладача технічної літератури можна представити у вигляді схеми (рис. 1).

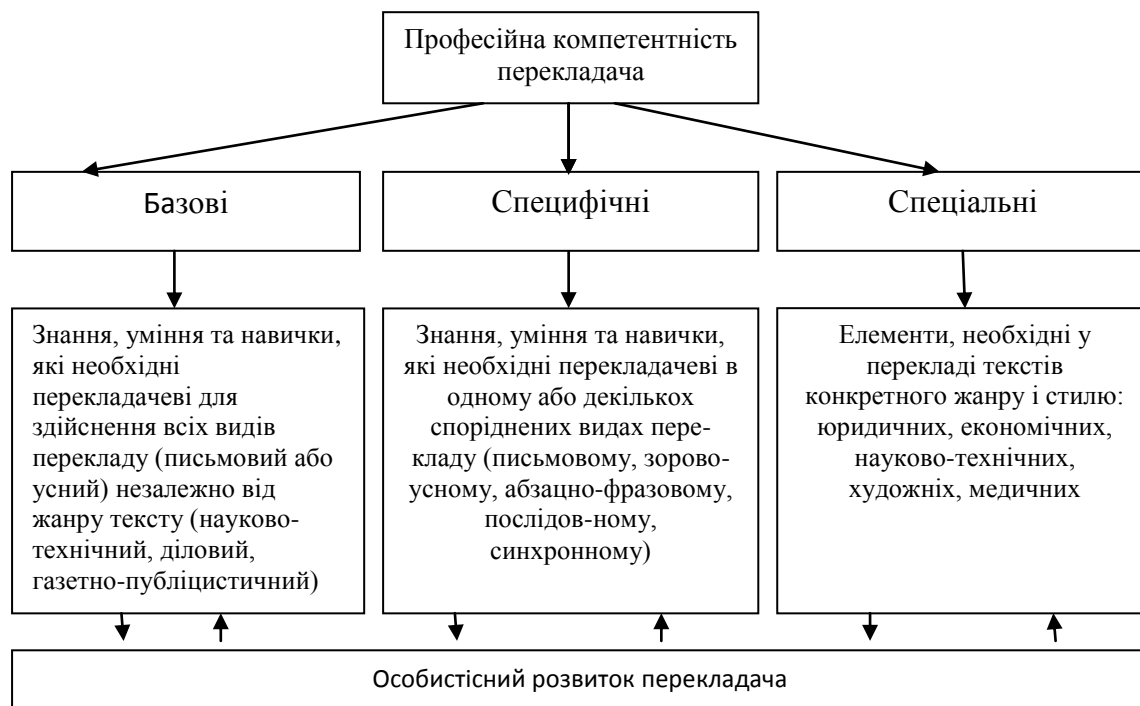

Рис. 1. Структура професійних компетенцій перекладача [4].

Узагальнюючи наведені підходи під професійною компетентністю перекладача технічної літератури будемо розуміти соціально зумовлені вимоги до готовності фахівця до ефективного обміну технічною інформацією на основі сукупності лінгвістичних і фонових знань, способів перекладацької діяльності, певного досвіду іншомовного спілкування у технічній галузі, професійно важливих якостей комунікатора [5; 6].

Зрозуміло, що особливості майбутньої професійної діяльності, що пов'язана з роботою над текстами технічної спрямованості, потребують технічної обізнаності, знання предмету перекладу (фонові знання), розуміння суті документа, знання та врахування норм щодо оформлення технічної літератури, володіння науковим стилем викладу, комп'ютерними, мультимедійними та іншими інформаційно-комунікаційними технологіями [7].

Науковці виділяють низку можливостей використання сучасних педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів технічної літератури, а саме:

- оперативний зворотний зв'язок між викладачем і студентами;
- архівне зберігання досить великих обсягів інформації з можливістю їх передачі;
- автоматичний переклад за допомогою комп'ютерних словників і перекладачів;
- автоматичне реферування та анотування матеріалів;
- автоматизовані системи перекладу;
- поповнення активного словникового запасу, оволодіння галузевою термінологією;
- формування та вдосконалення навичок двостороннього перекладу;
- перевірка орфографії.

По-перше, інтерактивний характер інформаційно-комунікаційних технологій значною мірою впливає на *мотиваційну* сферу майбутніх перекладачів технічних текстів, побуджує до самонавчання. Формуванню *когнітивної* (знаннєвої) складової професійних компетенцій майбутнього викладача в роботі з комп'ютером сприяє збір, зберігання, обробка інформації про досліджувані об'єкти, передача інформації, подання її в різних формах; вільне існування користувача у програмному середовищі.

Електронна форма навчального матеріалу дозволяє зберігати його практично в необмеженому обсязі, що забезпечує різноманітність тем для можливого педагогічного спілкування за схемами «викладач – студент», «студент – викладач», «студент – студент». Повноцінна усна та письмова ситуаційна комунікація, зокрема телекомунікаційні контакти з носіями цільової мови, її використання в реальних навчально-професійних контактах, сприяють оволодінню мовним матеріалом, вербальними навичками, формують здатність правильно будувати та оформляти змістовний вислів, тобто основою таких важливих перекладацьких професійних компетенцій, як лінгвістична (лексична, граматична, семантична) та стилістична (володіння термінологією, системою мовленнєвих виражальних засобів, притаманних викладу текстів технічного жанру).

Особлива роль у формуванні професійних компетенцій майбутніх перекладачів технічної літератури належить Інтернет-ресурсу, що надає значні можливості для пошуку автентичних текстів із технічних і наукових журналів, матеріалів науково-технічних конференцій, фахових видань.

Ефективне формування професійної компетентності майбутніх перекладачів відбувається у процесі опрацювання та засвоєння навчального матеріалу за умови забезпечення вільного режиму роботи (вибір часу, місця, темпу роботи), можливості самоперевірки іншомовних мовленнєвих знань за допомогою вбудованого редактора, різноманітних комп'ютерних тестів, поповнення активного словарного фонду, запам'ятовування галузевих технічних термінів, формування правильних граматичних конструкцій за допомогою навчальних систем, баз даних, комп'ютерних словників, складанні на їх основі електронного термінологічного глосарія, що інтегрує найчастіше вживану термінологію.

Значно поширює інформаційний ресурс розвитку професійних компетенцій перекладача використання мультимедійних технологій, що збагачують емоційну сферу особистості завдяки оригінальному художньому оформленню текстів.

Діяльнісну основу професійної компетентності майбутніх перекладачів технічної літератури складають перекладацькі навички, вміння іншомовного письмового викладу думок, творчого опрацювання тексту вихідною та його грамотного переказу цільовою мовою. Зазначена діяльність складає *референційну компетенцію* перекладача.

Науковці відзначають, що професійна компетентність перекладача технічної літератури передбачає не тільки якісний письмовий переклад за допомогою словників, але й аналіз вхідного тексту на етапі, що передує безпосередньому перекладу, а також редагування тексту цільовою мовою. На нашу думку, для перекладача технічної літератури предметна компетенція передбачає не тільки міцні двомовні термінологічні одиниці, але й вільне орієнтування у предметній галузі знань, осягання смислу тексту певної фахової спрямованості.

Слід відзначити, що формування професійної компетентності майбутніх перекладачів технічної літератури на базі інформаційно-комунікативних технологій передбачає набуття студентами основ комп'ютерної грамотності, навичок комп'ютерного набору, користування електронною поштою, створення WEB-сторінок, пошуковими системами для збору та обробки інформації, застосування програмного забезпечення для перекладу (*прагматична компетенція*).

У теорії та практиці технічного перекладу триває дискусія стосовно машинного перекладу. На наш погляд, роль машинного перекладу у професійній діяльності перекладача є допоміжним, проте актуальним способом роботи перекладачів вузькоспеціалізованій технічній галузі, оскільки машинний переклад при всіх своїх недоліках дозволяє зрозуміти суть документа [4].

Важливу роль у формуванні професійної компетентності відіграє виховання особистісних якостей майбутніх перекладачів технічної літератури, що сприяють успішному виконанню їхніх

професійних функцій, а саме: сили волі, наполегливості, посидючості, уважності, логічності, гнучкості, критичності мислення, широти світогляду, розвитку письмового мовлення, розуміння інших людей, здатності прозоро та чітко донести до них свою думку, дисципліни та самодисципліни, що становлять основу комунікативної компетенції.

Модель використання сучасних педагогічних технологій у процесі формування професійної компетентності перекладача технічної літератури представлена на рис. 2.

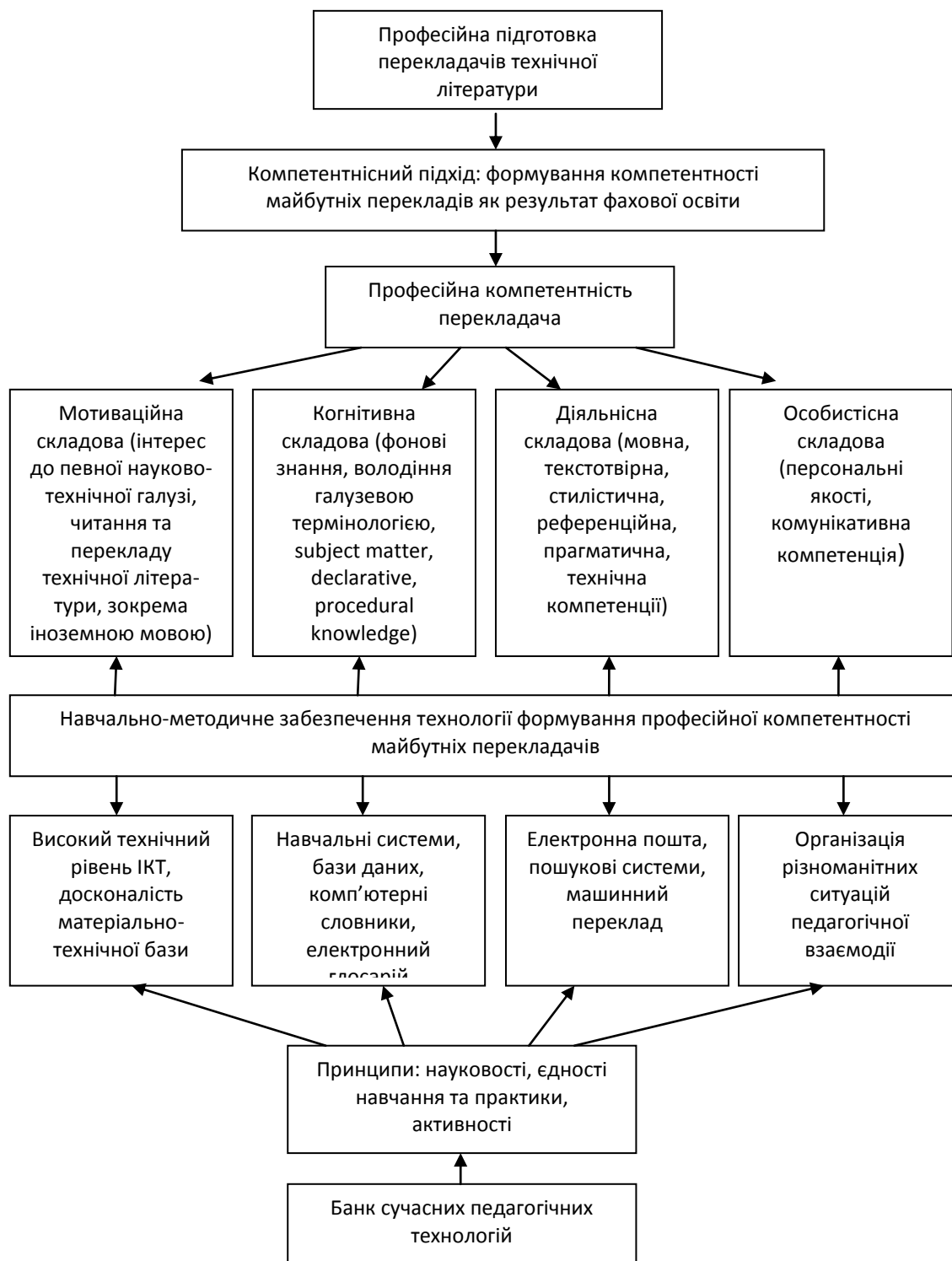

Рис. 2. Модель формування професійної компетентності майбутніх перекладачів технічної літератури

Висновки. Тож розвиток міжкультурних контактів у галузі науково-технічного знання потребує вдосконалення професійної підготовки перекладачів, готових працювати у віртуальному інформаційному просторі. Професійні компетенції перекладача технічної літератури інтегрують міцні лінгвістичні знання, технічну обізнаність, кваліфіковані вміння та досвід перекладацької діяльності, гуманістичні цінності та позитивні світоглядні установки.

Список використаних джерел

1. Грязнухіна Т. О. Паралельні корпуси текстів і машинний переклад / Т. О. Грязнухіна // Мовознавство. – 2006. – № 1. – С. 71–82.
2. Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training / D. Gile. – John Benjamin Publishing Company, 2009. – 283 p.
3. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/dgs/translation/programes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
4. Орел М. В. Основні компоненти професійної компетенції перекладача [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2012/Philologia/6_110105.doc.htm
5. Мирам Г. Э. Профессия : переводчик / Г. Э. Мирам. – К. : Ника-Центр, 1999. – 144 с.
6. Чередніченко О. Складові професійної компетенції письмового та усного перекладача / О. Чередніченко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2007. – № 41. Іноземна філологія. – С. 25–27.
7. Вишняускаєне Д. Концепция формирования переводческой компетенции при обучении переводу технической литературы / Д. Вишняускаєне, Ж. Лечицкая // STUDIES ABOUT LANGUAGES. – 2009. – N 15. – P. 94–103.

References

1. Grjaznuhina, TO 2006, 'Paralelni korpucy tektiv i mashinnyj pereklad', *Movoznavstvo*, no 1, pp. 71–82.
2. Gile, D 2009, *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, John Benjamin Publishing Company.
3. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication, http://ec.europa.eu/dgs/translation/programes/emt/key_documents/emt_competences_translators_en.pdf.
4. Miram, EG 1999, *Profesija : perevodchik*, Nika-Centr, Moskva.
5. Orel, MV 2012, *Osnovni componenty profesijnoj kompetencii perekladacha*, http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2012/Philologia/6_110105.doc.htm.
6. Cherednichenko, O 2007, 'Skladovi profesijnoj kompetencii pismovogo ta usnogo perekladacha', *Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka*, no 41, pp. 25–27.
7. Vyshnjauskene, D, Lechickaja, Gh, 2009, 'Kohsepcija formirovanija perevodcheskoj kompetencii pri obuchenii perevodu tehniczeskoj literatury', *Studies about languages*, no 15, pp. 94–103.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2015р